

І В А Н
Ф Р А Н К О

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ
НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ
Т. I, КН. 2

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2024

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ

Зібрав, упорядкував і пояснив Іван Франко

У 3-х томах

У 6-ти книгах

Репринтне видання

Том I

Книга II

Відати – Діти

Передмова до першого тому

Випускаючи в світ перший том моєї збірки Галицько-руських народніх приповідок, приказок, порівнянь та образних речень уважаю потрібним поперед усього сказати дещо про повстанє сеї збірки.

Збирати та записувати всякі матеріали з уст народа, казки, пісні, приповідки, образні речення, порівняння, прокляття, заклинання, мудрвання та поодинокі слова я розпочав іще в гімназії, і то не лише буваючи літом дома на вакаціях, у Нагуєвичах та інших сусідніх селах (Ясениці Сільній, Унятичах), але також у Дрогобичі. Живучи на станціях у різних дрогобицьких міщан та передміщан я знайомився залюбки з такими, що заховали в пам'яті багато старої руської міщанської традиції (назву тільки кравця Івана Гутовича та теслю Деревака, тоді, впочатку 70-х років, уже звиш 70-літнього діда); від них і многих інших я списував не мало етнографічного матеріалу, та іноді при помочи товаришів вишукував також інших оповідачів по передмістях, платив їм скромний почастунок і заставляв їх цілими ночами співати та оповідати всяку всячину. Таким робом зібрав я ще в гімназії досить показну збірну пісень (звиш 800 н-рів) і не менше показну збірку інших матеріалів, у тім числі також приповідок.

Не мало їх я тоді вже записав у ріднім селі Нагуєвичах. Мої батько й мати мали дар досадного, образного висловлювання своїх думок; правда, батька я затамив дуже мало, бо він відумер мене шестилітною дитиною і з його оповідань тільки дещо заховалося в моїй пам'яті; зате від мами я позаписував і вивчив напам'ять не мало пісень, в тім числі також повний весільний цикл, який на жаль у заверюсі пізніших літ десь мені затратився. Щодо приповідок, то я записав їх багато від покійних нагуївських дідів Івана Гайгля, Івана і Гната Риб'яків, Мартина Лялюка та його сина Дмитра, від мого вітчима Гриня Гаврилика і від багатьох інших селян, що день у день бували в нашій хаті. Особливо велику силу того скарбу зібрав я в роках 1880-1882, коли я, потерпівши розбите своєї кар'єри у Львові, на якийсь час осів був на селі і займався селянською роботою.

Моє ув'язненє в р. 1877 і дев'ятимісячний побут у львівській в'язниці, пізніше (з початку 1880 р.) ув'язненє в Коломиї і вандрівка "шупасом" (етапом) із Коломиї до Дрогобича, а також численні екскурсії в різні сторони краю, чинені тоді й пізніше, зводили мене до купи з великою силою різних людей, від яких я мав нагоду записувати різнородний етнографічний матеріал. Із тюрми я виніс також невеличкі збірочки приповідок із Крехова, Батятич, Рогатина, Го-

родка, Янова і т. и. Та особливо багато й ітересного писав у коломийськiм арештi 1880 р.: тут повстала богата зiрка приповiдок iз Ценева, списана з уст Кароля Батовського, не менше богата зiрка з уст Iвана Василькiвського, мiщанина з Коломиї; коломийську зiрку я доповняв iще пiзнiйше в часi моїх побути в тiм мiстi; в арештi повстали також невеличкi зiрочки з Матiевець, Гвiздця, Богородчан, Туглукова та інших покутських мiсцевостий, записуванi вiд рiжних принагiдних арештантiв. Побут у Скварявi коло Жовкви лiтом 1879 р. придбав менi зiрочку тамошнiх приказок; побут у Березовi долiшнiм коло Коломиї весною 1880 р. обогатив мою зiрку також гарною колекцiєю тамошнiх приповiдок.

Десятилiтня участь моя в радiкальнiй агiтацiї, при чiм менi доводилося вiдвiдати та об'їхати майже всю схiдню Галичину вiд Перемишля та Дидьови над Сяном аж до Пiдволочиск, Борщева та Снятина, дала менi крiм усього иншого також показну зiрку нових приповiдок. На вiчах i зборах виступали деякi бесiдники-селяни, що так i сипали приповiдками, мов добрим намистом, i я инодi не успiвав записувати всього, що обивалося о мої вуха. Так повстав основний контингент моєї зiрки.

Коло половини 80-х рокiв я вiйшов був у переписку з покiйним доктором Iзидором Копернiцким, професором Кракiвського унiверситету i редактором вiдомої публiкацiї "Zbiór wiadomości do antropologii krajowej", для якої я дав йому записане д-кою Ольгою Рoшкевичiною (зам. Озаркевичевою) та її братом пок. Ярославом Рoшкевичем лoлинське весiле. Довiдавшись, що у мене лежить маса записок з приповiдками, яких публiкацiї в якiмось руськiм виданню годi було тодi надiятися, пок. Копернiцкiй запросив мене впорядкувати свою зiрку i прислати її йому для "Zbiogu". Я зараз узявся до працi, попереписував свої приповiдки латинськими буквами, порiвняв їх iз давнiйшими нашими зiрками, друкованими вже (головно Iлькевича, Вiслоцького, Петрушевича та Головацького), i зладив своє "доповнене" до тих зiрок, упорядкувавши й свiй матерiал поазбучно пiсля першого слова кожної приповiдки, так само, як всi наші старшi зiрки. Одержавши грубий рукопис моєї зiрки, що мiстив бiльше матерiалу, нiж усi старшi зiрки взятi до купи, Копернiцкiй дуже вiрадувався i обiцявся зараз друкувати її. Але справа затяглася якось, тим часом у "Kwartalniku Historycznym" вийшла моя троха приoстра рецензiя на Копернiцкого "Górali beskidowych", пок. учений розсердився на мене i звернув менi рукопис приповiдок, жадаючи, щоб я впорядкував його инакше, методом Номиса, i докладно визначив усi Номисовi паралелi. Се була задача понад мої сили. Як вiдомо всякому, хто переглядав

Номиса, його збірка впорядкована так нерационально, сати конкурс на невідповідне та непрактичне впорядковане матеріалу, то наш Номис певно одержав би першу премію. Одержавши назад свій рукопис, я покраяв його на шматочки і почав укладати з нього нову збірку, але вже по новому пляну.

Я тепер рішучо зрезигнував із думки друкувати свою збірку в яким-будь польським виданю. Натомість я задумав дати повний корпус галицько-руських народніх приповідок, упорядкованих відповідно до вимогів новочасної науки. В тій цілі я поперед усього переписав на окремих картках усі свої й інші дотеперішні друковані збірки галицько-руських приповідок, а власне:

1. Йосифа Левіцького, подані в додатку до його *Grammatik der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache in Galizien von Joseph Lewicki. Przemyśl 1834*, стор. 201-210.

2. Григорія Ількевича, видані окремою книжкою п. з. Галичціи приповідки и загадки зібраніи Григорим Ількевичом. У Відні 1841, стор. VI+124.

3. Йосафата Кобринського, подані у взірцях мови в його букварі п. з. Букварь новимъ способомъ уложеный для домашной науки. Въ Львовѣ 1842; приповідок тут усіх 45.

4. Якова Головацького дві збірочки, з яких одна була друкована в книжці "Вѣнок Русинам на обжинки", Вѣдень 1847, т. II. стор. 240-254, а друга в *Slavische Bibliothek oder Beiträge zur slavischen Philologie und Geschichte, herausgegeben von Fr. Miklosich, Wien 1851*, т. I. стор. 264-266.

5. Стефана Петрушевича, друкована в польській часописі "Przyjacieł Domowy" п. з. *Przysłowia i przypowieści ludu ruskiego w Galicyi, zebrane przez S. P. z Dobrzan (Przyjacieł Domowy, Lwów 1857)*.

6. М. Гнідковського, що війшла в склад збірки Віслоцького, друкованої п. з. *Пословицы и поговорки Галицкой и Угорской Руси*, изд. С. Петербургъ 1868 (Записки Императорскаго Русскаго Географическаго Общества по отдѣленію этнографіи, т. II. С. Петербургъ 1868, стор. 227-362). В се видане крім рукописної збірки М. Гнідковського (ум. 1861 в Мостицах Калуського пов.) війшли давнійше друковані збірки Левицького, Головацького та Ількевича, оттим-то виділивши з видання Віслоцького ті давнійші збірки, решту значив я назвою Гнідковського (Гнідк.)

7. Грегоровича збірка гуцульських приказок (усіх 12) у брошурі *Przewodnik dla zwiedzających Czarnogórę położoną w powiecie Kossowskim, napisał Jan Gregorowicz. Lwów 1881*, ст. 43-44.

8. Кольберга збірка поміщена в його виданню etnograficzny Oskara Kolberga, 4 tomu. Kraków 1883-1899, див. том III, стор. 179-198.

9. Садока Баронча збірка приповідок, подана в додатку до його книжки п. з. Bajki, fraszki, podania, przysłowia i pieśni na Rusi, zebrał Sadok Barącz. Drugie wydanie. Lwów 1886.

10. Незабитовського невеличка збірочка руських приповідок із Сяніцького пов. вийшла в склад польської збірки п. з. Przysłowia polskie, zebrał Franciszek Karol Brzozowski. Kraków 1896.

11. Іван Верхратський, Про говор галицьких Лемків (Збірник фільологічної секції Наук. тов. ім. Шевченка, т. V.) У Львові 1902, збірка приповідок і загадок стор. 224-232.

Крім тих друкованих збірок увійшли в мою збірку ось які більші або менші, давніші або новіші рукописні збірки:

12. Бажанська Олеся (зам. Озаркевичева), збірка з Сорок коло Львова.

13. Белей Іван, записки з Перевізця, Войнилова і інших сіл Калузького та Станіславівського повітів.

14. Бордуляк Тимотей, збірка приповідок із Бордуляків, Тучна, Утіхович.

15. Бохенська Євгенія, кілька збірок із Красносілець Збаразького пов., Збаража та Голишова Бобрецького пов.

16. Валюх Іван, збірка з Урового, Дрогобицького пов.

17. Веретельник Андрій, збірка з Камінки Струмилової та Сільця Бенькового, Кам'янецького пов.

18. Гнатюк Володимир, записки з Пужник та Коропця, Буцацького пов.

19. Даровский Олександр Верига, збірка невідомо де зібрана, списана десь у першій половині XIX віку і перехована у рукописнім відділі бібліотеки Оссолінських у Львові під ч. 2244 п. з. Przysłowia ruskie, zebrał M. Darowski. Вони мають закраску подільського діалекту і для того я включив її у свою збірку, хоч і не маю певности, чи вони зібрані по сей, чи по той бік Збруча.

20. О. Дерев'янка, записки зі Львова, Підмихайлович і Журова, Рогатинського пов.

21. Дерлиця Теодор, декілька приповідок із Подусильної, Перемишлянського пов.

22. Дубицький Омелян, збірка приповідок записаних 1863 р. у Стоянові.

23. Єндик Дмитро, кілька збірок, а головню з Ко Рудецького пов., Затулинець Заліщицького пов. і Гриняви Косівського пов.

24. Желехівський Евген, декілька приказок із Станіславава.

25. Заклинський Богдан, збірка дуже гарних матеріялів записаних у пов. Станіславівським, Богородчанським та Товмацьким.

26. Зубрицький Михайло, кілька гарних збірок із Мшанця Старосамбірського пов. Та декілька інших сіл; записи цінні особливо тим, що майже при кождім номері подано пояснене зачерпнене чи то з уст народа, чи то з обставин, серед яких приказка була вжита даною людиною.

27. Іван з-над Прута, невідомий по прозвищу збирач, гарна збірка приповідок із Затулинець снятинського пов.

28. Кирчів Богдан, збірка з Корчина Стрийського пов.

29. Кобилецький Іван, збірка з Ясениці Сільної дрогобицького пов.

30. Косевич Евген, збірка з різних неозначених близше сіл Станіславівського пов.

31. Кохановський Іван, збірка з Козової та Скольного, Стрийського пов.

32. Кузів Іван, кілька збірок із Грушової та інших сіл Дрогобицького пов. і з Дидьової Турецького пов.

33. Левінський Володимир, збірка з Дрогобича.

34. Лучаківський Володимир, бувший бурмістр Тернополя, дуже гарна і богата збірка приповідок, на жаль невідомо, де списуваних. Оскільки знаю від д. Ол. Барвінського та д-ра Е. Олесницького, за якого посередництвом я від пок. Лучаківського дістав був до вжитку його рукопис, покійник списував їх у значній часті в Ременові Львівського пов., а також із різних сіл Тернопільського та Збарзького пов. від селян, із якими мав діла як адвокат. Усі приповідки з його збірки я зазначував його прозвищем (Лучак.)

35. Ляторовська Людмила, збірка з Сапогова борщівського пов.

36. Маковей Осип, гарна збірка приповідок із Яворова, Яворівського пов.

37. Мартович Лесь, збірка приказок із Русова та інших сіл Снятинського пов.

38. Мінчакевич Филимон, товариш Маркіяна Шашкевича, збірка приповідок записаних ще десь у 30-х роках XIX в. невідомо в якій місцевості, але судячи з діялекту, десь у горах Турецького або Старосамбірського пов. Рукопис у бібліотеці Нар. Дому у Львові.

39. Мочульський Михайло, збірка записана в Миколаєві над Дністром Жидачівського пов.

40. Навроцький Володимир, записки роблені в Гозові Підгасцького пов.
41. Павлик Михайло, записки з Косова, з Лімни Турецького пов., з Лолина Долинського пов., з Тяглова Белзького пов.
42. Петрушевич Стефан, збірка записана в 30-х роках у Добрянх Стрийського пов. Крім друкованої збірки, названої висше під ч. 5, я користувався власноручними копіями збирача, що зберігаються між рукописами бібліотеки Оссолінських у Львові та в бібліотеці львівського університету під знаком 2 D 37 і в моїй бібліотеці. Всі ті копії мають деякі відміни супроти друкованого тексту.
43. Равлюк Василь, збірка приповідок із Орелця Снятинського пов.
44. Рошкевичі Ольга й Ярослав, записки з Лолина Долинського пов.
45. Скрипчук Василь, збірка з Городенки.
46. Стеблецкий Стефан, збірка з Теробовлі.
47. Стоцкий Кароль, збірка зі Стрия.
48. Туземець З. (мабуть псевдонім), збірка з Добросина і інших сіл Жовківського пов.
49. Щурат др. Василь, кілька збірок із Грибович Львівського пов., Кобиловолок та Папірні Теробовельського пов.
50. Ясеницький Кипріян, збірка з Балигорода, Стежниці та інших місцевостей Лиського пов.

Крім сих збірок я використав цілий ряд безіменних записів з ріжних околиць нашого краю. Всім тим Впов. Добродіям і Добродійкам, що потрудилися над збиранем того нашого народного добра і були ласкаві чи то посередно чи безпосередно збогатити ним мою збірку, складаю на сьому місці найсердечнійшу подяку. Тільки завдяки такій численній участі збирачів мені було можливо дати вченому світови збірку так богату, яка не вважаючи на обмежену географічно територію (сама Галичина, не то без російської України, але навіть без Буковини й Угорської Руси) та на цілковите поминене творів нашої літератури, втрое або і вчетверо перевисшує збірку Номиса, в яку крім українських війшли, як відомо, також старші галицькі збірки. Те богацтво одначе показує мені чим далі тим виразнійше, що й отся збірка дуже далека ще від вичерпання всього скарбу нашої мови і народного досвіду; кожда нова збірочка, хоч би яка мала і хоч би як принагідно зроблена, дає мені обік річий відомих бодай кілька інтересних варіантів і бодай кілька нових, невідомих доси приповідок. Оттим-то я й звертаюся тут з уклінною просьбою до всіх любителів нашого народа і його гарної, образовой та многовіковим досвідом збогаченої мови, не покидати й далі своїх заходів коло збираня тих

коштовних перлин. Публікація моєї збірки тільки що р перший том, так тепер бачу, творить ледво п'яту часть того, що вже нагромаджено в мене, і при найкорисніших обставинах публікація решти, займе ще 8-10 літ. Скільки за той час можна ще зібрати! І я маю надію, що коли мені пощастить довести се діло до кінця, то наше наукове письменство буде мати пам'ятку, що справді гідна буде назватися цінним вкладом у науку народовідання.

Ще одно важне питанє зазначене в моїй збірці, хоч певно далеке від повного виясненя, а власне питанє про географічне розширене приповідок. Певна річ, обік загально розповсюджених, а по части інтернаціональних приповідок в устах кожного люду раз у раз твориться, обертається і забувається велика сила місцевих приказок, дотепів та bonmots, із яких деяким щастить здобути собі ширшу популярність, а деякі забуваються не вийшовши поза тісну сферу одного села чи околиці. Оттим-то при збираню приповідкового скарбу я поклав прінципом (і тут моя збірка вирізняється від усіх відомих мені доси), при кожній приповідці зазначувати місцевість, де вона записана. Певна річ, при найбільшій части нумерів географічна ремарка має вартість зовсім випадкову: там і там записана приповідка, але се ще не значить, щоб її не знали де-інде. Вже троха більше значіння мають такі ремарки, коли під одним номером бачимо варіанти тої самої приповідки з ріжних місцевостей, хоча розуміється, про межі розповсюдження даної приповідки і се ще зовсім не рішає; на се кидає світло аж дальше порівняне даного номеру з приповідками інших країв і народів. Але важне значінє мають географічні ремарки при приповідках записаних діялєктом; вони дуже часто дозволяють сконтролювати вірність самого запису. З сього погляду треба пожалкувати прим., що не зазначено ніяких місцевостей при збірці Ількевича, в якій усі приповідки мають українські, м'ягкі закінчення: ходить, робить і т. д. Де їх записано і чи додержано тут місцевий виговір, чи може систематично змінено його? Я особисто вважаю се друге правдоподібнішим, хоча м'який виговір слів стрічається декуди в Галичині, прим. у Дрогобичі та в Брідщині й загалом на галицькій Волині.

Сей прінцип географічного умісцєвленя приповідок додержаний у моїй збірці всюди, де се було мені можливе, тобто де або записував я сам, або міг напевно знати, звідки походить збірка. Декуди такі означеня менше докладні, де я мав у руках збірки безіменні і з невідомих мені сіл; тут я зазначував хіба відповідно до почтового стемпля місто, з якого прийшла посилка; відси в збірці такі численні ремарки з іменами міст: Тернопіль, Жовква, Збараж, Сянок, Станіславів, Тисьмениця і т. д. В таких випадках треба звичайно розуміти не саме місто, а

й його околицю. Тільки при приповідках узятих із яких збирачі відомі, а місцевости, де вони збирали, не подані, я зазначував назви збирача: Лев. (Левицький Йосиф), Кобр. (Кобринський Йосафат), Мінч. (Мінчакевич Филімон), Ільк. (Ількевич), Гол. (Головацький Яков), Петр. (Петрушевич Степан), Гнідк. (Гнідковський Михайло), Лучак. (Лучаківський Володимир), Дар. (Даровський Мечислав), Кольб. (Кольберг). Ось реєстр місцевостей, у яких записувано приповідки:

- Балиг. – Балигород, місточко Ліського пов.
- Батят. – Батятичі, село Жовківського пов.
- Белел. – Белелуя, село Снятинського пов.
- Береж. – Бережниця, село Жидачівського пов.
- Берез. – Березів, село Коломийського пов.
- Бібр. – Бібрка, місточко Бобрецького пов.
- Бір. або Бор. – Бірки або Борки Великі, село Тернопільського пов.
- Богородч. – Богородчани, місточко Богородчанського пов.
- Болех. – Болехів, місточко Долинського пов.
- Борис. – Борислав, село Дрогобицького пов.
- Борки – див. Бірки.
- Бортн. – Бортники, село Бобрецького пов.
- Будил. – Будилів, село Снятинського пов.
- Ви. – Вислік Великий (Верхр. Лемк.)
- Винн. – Винники, місточко Львівського пов.
- Вік. – Вікно, село Скалатського пов.
- Вовчк. – Вовчківці, село Снятинського пов.
- Войн. – Войнилів, село Калуського пов.
- Войткова – село Добромільського пов.
- Воля Задерев. – Воля Задеревацка, село.
- Воробл. – Вороблевичі, село Дрогобицького пов.
- Гвозд. – Гвоздець, місточко Коломийського пов.
- Голг. – Голгочі, село Підгаєцького пов.
- Голоб. – Голобутів, село Стрийського пов.
- Горб. – Горбачі, село Рудецького пов.
- Горова – село Борщівського (?) пов.
- Городен. – Городенка, місточко Городенського пов.
- Гор., Город. – Городок, місточко Городецького пов.
- Граб. – Грабовець, село Стрийського пов.
- Гриб., Грибов. – Грибовичі, село Львівського пов.
- Грин. – Гринява, село Косівського пов.
- Груш. – Грушова, село Самбірського пов.
- Дверн. – Дверник, село Ліського пов.

Д. ВЛ. – Дарова Грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Дидь. – Дидьова, село Турецького пов.
Дмит. – Дмитровичі, село Львівського пов.
Добрівл. – Добрівляни, село Дрогобицького пов.
Добр. – Доброміль, місточко Добромільського пов.
Доброс. – Добросин, село Жовківського пов.
Доброст. – Добростани, село Городецького пов.
Довгоп. – Довгополе над Черемошем, село Косівського пов.
Довж. – Довжанка, село Тернопільського пов.
Дол. – Долина, місточко Долинського пов.
Дорож. – Дорожів, село Самбірського пов.
Дрог. – Дрогобич, місто Дрогобицького пов.
Дул. – Дуліби, село Стрийського пов.
Жаб'є – село Косівського пов.
Жидач. – Жидачів, місточко Жидачівського пов.
Жовк. – Жовква, місто Жовківського пов.
Жуків – село Бережанського пов.
Жураки – село Богородчанського пов.
Зав., Завад. – Завадів, село Стрийського пов.
Завад. Рим. – Завадка Риманівська, село Сяніцького пов.
Зазул. – Залулинці, село Заліщицького пов.
Заліщ. – Заліщики, місто Заліщицького пов.
Залісе – село Золочівського пов.
Залуч – село Коломийського пов.
Зазулинці – село Коломийського пов.
Заставці – село Підгасцького пов.
Збар. – Збараж, місточко Збараського пов.
Іваник. – Іваниківка, село Богородчанського пов.
Іванівці Ж. – Іванівці, село Жидачівського пов.
Кал. – Калущ, місточко Калуського пов.
Карл. – Карлів, село Снятинського пов.
Кіндр. – Кіндратів, село Турецького пов.
Климець – село Стрийського пов.
Ключів – село Коломийського пов.
Кнігин. – Кнігинин, село Станіславівського пов.
Княж. – Княждвір, село Коломийського пов.
Коб., Кобил. – Кобиловолоки, село Тербовельською пов.
Кол., Колом. – Коломия, місто Коломийського пов.
Ком., Комар. – Комарно, місточко Рудецького пов.
Короп. – Коропець, село Бучацького пов.
Корч. – Корчин, село Стрийського пов.

Косс. – Коссів, місточко Косівського пов.
Кот., Котуз. – Котузів, село Підгаєцького пов.
Красноіля – село Косівського пов.
Краснос. – Красносільці, село Збаразького пов.
Крех. – Крехів, село Жовківського пов.
Кривор. – Криворівня, село Косівського пов.
Кун. – Кунин, село Жовківського пов.
Кути – місточко Косівського пов.
Лемк. – Лемківщина
Лис. – Лисятичі, село Стрийського пов.
Лім. – Лімна, село Турецького пов.
Лібух. – Лібухора, село Стрийського пов.
Лісько – місто Ліського пов.
Лол. – Лолин, село Долинського пов.
Ло. ВЛ. – Лосе, село Горлицького пов. (Верхр. Лемк.)
Любінь – село Рудецького пов.
Люб. – Любша, село Жидачівського пов.
Лют. – Лютовиска, місточко Ліського пов.
Льв. – Львів.
Матв. – Матвіївці, село Коломийського пов.
Махн. – Махновець, село Золочівського пов.
Мик. н. Д. – Миколаїв над Дністром, місточко Жидачівського пов.
Мо. ВЛ. – Мохначка, село Грибівського пов. (Верхр. Лемк.)
Мост. – Мостиска, місточко Мостиського пов.
Мшан. – Мшанець, село Старосамбірського пов.
Наг. – Нагуєвичі, село Дрогобицького пов.
Немил. – Немилів, село Брідського пов.
Ожидів – село Брідського пов.
Орел. – Орелець, село Снятинського пов.
Орт. – Ортиничі, село Самбірського пов.
Отин. – Отиневичі, село Бобрецького пов.
Папір. – Папірня, село Теребовельського пов.
П. ВЛ. – Пeregримка, село Ясельського пов. (Верхр. Лемк.)
Пeregинсько – село Калуського пов.
Печен. – Печеніжин, місточко Коломийського пов.
Підвол. – Підволочиска, місточко Скалатського пов.
Пістинь – місточко Косівського пов.
Подус. – Подусильна, село Перемишлянського пов.
Пол. – Поляни, село Сяніцького пов. (Верхр. Лемк.)
Пост. – Постолівка, село Гусятинського пов.
Пужн. – Пужники, село Бучацького пов.

Пустом. – Пустомити, село Львівського пов.
Рава Р. – Рава Руська, місточко Равського пов.
Рогат. – Рогатин, місточко Рогатинського пов.
Самб. – Самбір, місто Самбірського пов.
Сапог. – Сапогів, село Борщівського пов.
Сенеч. – Сенечів, село Стрийського пов.
Синев. – Синевідсько, село Стрийського пов.
Сіл. Б. – Сілець Беньків, село Каменецького пов.
Скал. – Скалат, місточко Скалатського пов.
Сквар. – Сварява, село Жовківського пов.
Сморже – містечко Турецького пов.
Снят. – Снятин, місточко Снятинського пов.
Сор. – Сороки, село Львівського пов.
Стан. – Станіславів, місто Станіславівського пов.
Стара Сіль – місточко Старосамбірського пов.
Стежн. – Стежниця, село Ліського пов.
Стоян. – Стоянів, місточко Каменецького пов.
Стрий – місто Стрийського пов.
Стрільб. – Стрільбичі, село Старосамбірського пов.
Сяніц. – Сяніцький повіт, приповідки зібрані Незабитовським, не
знати в яких селах.

Тарн. – Тарноруда, місточко Скалатського пов.
Тереб. – Теребовля, місточко Теребовельського пов.
Терноп. – Тернопіль, місто Тернопільського пов.
Тисьм. – Тисьмениця, місточко Товмацького пов.
Тісна – село Ліського пов.
Товсте – місточко Скалатського пов.
Топільн. – Топільниця, село Самбірського пов.
Торки – село Перемиського пов.
Туглук. – Туглуків, село Снятинського пов.
Турильче – село Борщівського пов.
Ту. – Туринсько, село Сяніцького пов. (Верхр. Лемк.)
Турка – місточко Турецького пов.
Туст. – Тустановичі, село Дрогобицького пов.
Тухля – село Стрийського пов.
Тучно – село Перемишлянського пов.
Тяглів – село Равського пов.
Тюд. – Тюдів, село Косівського пов.
Угерці – село Самбірського пов.
Угн. – Угнів, місточко Равського пов.
Угр. гор. – Угринів горішний, село Станіславівського пов.

Унят. – Унятичі, село Дрогобицького пов.
Ур. – Уриче, село Стрийського пов.
Устер. – Устеріки, село Косівського пов.
Утіх. – Утіховичі, село.
Хиринка – село Перемиського пов.
Ходор. – Ходорів, місточко Бобрецького пов.
Цен. – Ценів, село Коломийського пов.
Циг. – Цигани, село Борщівського пов.
Ч. ВЛ. – Чорний, село Горлицького пов. (Верхр. Лемк.)
Чорт. – Чортовець, село Городецького пов.
Явора – село Турецького пов.
Явор. – Яворів, місточко Яворівського пов.
Янів – місточко Городецького пов.
Яс. С. – Ясениця Сільна, село Дрогобицького пов.

Як бачимо, тих 178 місцевостей вичислених тут, репрезентують майже всі повіти заселені Русинами, але головний контингент матеріалу дало Підгір'є (повіти дрогибицький із 9 місцевостей, стрийський із 14, коломийський із 11, снітинський із 7) та деякі гірські повіти (турецький із 6, косівський із 10 місцевостей); і щодо числа зібраних приповідок ті повіти дали найбільше. Скільки ж то ще вдячної праці для збирачів! Бажалось би, щоб дальші томи хоч почасти доповнили прогалини сього першого та щоб дальші літа дали до нього як найбільше доповнень (дещо вже й тепер!).

Дуже важна річ при робленю показчиків, при пошукуваню та цитованю – нумерація. Деякі збірки, як ось білоруська Носовича і інші задля браку біжучої нумерації роблять неможливим порядне цитоване, бо вказавши сторону книжки, де на стороні міститься 15-20 номерів, дослідникови все-таки завдається працю переглядати цілу сторону, поки знайде відповідне число. Оттим-то в моїй збірці за прикладом Вандера й Адальберга заведено порядкове нумероване приповідок під кожною темою, а надто для цілий показчика заведено також порядкове нумероване всеї колекції, що йде в живій пагінації на версі кожної сторінки. Надіюся, що ся "подвійна бухгалтерія", хоч і як багато причиняє мені праці, покажеться практичною і здобуде собі признане.

Само зібране матеріалу, се ще одначе лише половина, і то можна сказати, менша половина праці. Богацтво збірки залежить від сутіку щасливих обставин; далеко важнійша річ обробити і опублікувати зібраний матеріал так, щоб із нього була найбільша можлива користь для науки. Тут перша і найважнійша річ – упорядковане матеріалу. Особливо при приповідках дуже важна річ упорядкувати їх так, щоб

при величезнім числі номерів якнайлекше було знайти ється. Сьому вимогови не відповідає ані поазбучне впорядкованє по початковим буквам тексту кожної приповідки, бо та початкова буква першого слова тай загалом перше слово може бути зовсім випадкове, змінятися в ріжних варіянтах, не маючи нічого спільного зі змістом приповідки. Малі збірнички добре порядкувати таким способом, бо там за годину, за дві, тай прочитаєш усю збірку і вже тямиш, де чоґо шукати. Але великих збірок, де матеріял числиться десятками тисяч номерів, так порядкувати не можна, бо за таким чисто механічним упорядкованєм пропадає всяке наукове угрупованє матеріялу, а в многоті дрібних деталів пропадає можність знайти і скомплетувати такі групи, яких треба для даних студій.

Другий спосіб, уживаний давнійше при впорядкованню більших збірок (Челяковського, Даля, Номиса), се був т. зв. фільозофічний. Уважаючи приповідки фільозофією, мудрістю народа (Челяковський так і назвав звою збірку *Mudroslovi*) впорядчики силкувалися уложити з них суцільну систему фільозофії народної, групуючи приповідки по темам, узятим не так із змісту самих приповідок, як із певної фільозофічної системи. Отже йшли за чергою групи приповідок про Бога, ангелів, небо, душу, загробне жите, гріх, пекло, кари і т. и. зовсім як у підручнику догматики, або: вічність, простір, земля, твір, звір і т. и. відповідно до матеріялістичної фільозофії. Розуміється, що вся маса приповідок, ніяк не хотіла вмщатися в таку штучну систему і приходилося дуже багато зовсім, відкидати (фрази, приказкові звороти, проклятя, мудрованя і т. и.), або впихати великі купи в додаткові рубрики "мішанини", "varia" і т. д. Що такий спосіб порядкованя був не лише ненауковий, але попросту антінауковий, се видно не лише з тих додаткових груп, що завсїгди являються *testimonium paupertatis* для даної системи, але також із того, що даний матеріял без переведеня відповідних детальних дослідів над ним відразу вжито для будови певної цілости, яка з нього може й не повинна вийти, а навіть для ілюстрації чи підпираня певних тез, яких підпиранє може зовсім противитися самій натурі даного матеріялу. Ненаукове, догматичне й апіорне думанє лежало в основі такого впорядкованя приповідок, і для того наука мусила закинута його.

Ходило о те, щоб винайти посередню систему, яка б з одного боку не була зовсім механічна, а з другого вільна була від якої-будь апіорности, подавала матеріял способом легким до перегляду і пригідним для студій. Такій задачі найліпше відповідає система принята К. Вандером у його клясичнім "*Sprichwörter Lexicon*"-і, а власне впорядкованє по темам. Приказки, звороти і т. и. зводиться в

групу під титулом того слова, що в них найважній:
ристичне, чи то буде іменник, прикметник, дієслово, чи яка інша
часть мови, без огляду на те, чи те слово стоїть на початку, чи в сере-
дині, чи на кінці приповідки, і ті групи порядкується по їх титуликах
(темах, по-нім. Stichwort) поазбучно. Сей спосіб дає подвійну користь.
Раз що запобігає мішаню матеріялів неналежних до себе, запирає
ворота довільности, не дозволяючи порядкувати після понять, які
нібито висловлені в приказках, а змушує держатися слів, які є в їх
тексті, запобігає підсуваню якихось власних чи догматичних чи
філософічних поглядів там, де їх може й зовсім не бути, а по-друге,
подає дослідникови, лінгвістови, етнографови матеріял упорядкований
привичним йому лексиконовим способом і зведений уже в групи знов-
таки не самовільно, а після найпевнішого можливого критерія –
самого тексту приповідок. Правда, бувають приповідки, в яких таких
тем, таких важних та характерних слів більше, не одно, або в яких
характерне та для дослідника важне слово стоїть щодо свого синтак-
тичного значіння на другім місці і не може вважатися основною темою
приповідки. Щоб не збільшувати збірки і не повторяти одної такої
приповідки кілька разів під ріжними темами, а проте дати дослід-
никови можливість переглянути відразу, де поза даною темою при-
ходить іще інтересне для нього слово, на се служить загальний
показчик тем, що повинен бути доданий при кінці збірки. Брак такого
показчика, се дуже поважна хиба кольосального лексикона Вандера;
натомість добрі показчики мають новіші слав'янські збірки –
польська Адальберга і словацька Затурецького¹. Вандер і Затурецький,
порядкуючи матеріял (сей остатній ще подекуди старим філософіч-
ним способом) розрізняють властиві приповідки від приказкових
речень та фраз. Не розуміючи наукової цілі такого розрізнення, що
надто дуже часто буває зовсім припадкове і самовільне, я йдучи за
прикладом Адальберга не держався того і порядкував увесь матеріял
під одною темою суцільно, поазбучно після початкових слів кожної
приповідки.

Чим найбільше відрізняється моя збірка від збірок Вандера,
Адальберга та Затурецького, се поясненнями, які я додаю до кожної
приповідки. Вандер і Адальберг додають їх лиш декуди. Я пішов тут

¹ Подібним показчиком старався й наш Номис вирівняти хиби свого "фільо-
софічного" впорядкованя укр. приказок, але на лихо собі його показчик, надруко-
ваний неможливо дрібним друком, має таку масу помилок у цифрах, що хто коли
пробував покористуватися ним, мусів певно так як і я кинути сю безплідну роботу.
Нове виданє укр. приповідок новою метою буде метою дальшої моєї праці, si sors
dabit otia vitae скінчити галицькі.

за дезідератом петербурзької Академії Наук, висловл білоруських приповідок Носовичу і переведеним у його гарні (на жаль, механічно, поазбучно впорядкованій і нумерованій) збірці. Може деякі з тих пояснень видадуться декому зайвими, бо в них дається лише парафраза приповідки і без того зрозуміло кожному. Та хто перегляне досить значне число приказок (особливо зі збірки Гнідковського), при яких у мене зазначено: "значіне неясне", той зрозуміє певно, що метода – пояснювати кожду, хоч тепер для нас ясну приказку, має значну наукову вагу. Приповідка як монета: поки в обігу, кождий знає її ціну, а вийде з обігу, то й робиться нераз просто загадкою, особливо коли вона оперта на якийсь грі слів або являється ремінісценцією якоїсь мандрівної анекдоти або якогось місцевого, давно забутого факту. Надто при сих поясненнях являється можливість торкнутися многих народніх звичаїв, вірувань, поведінок, діалектичних окремішностей та інших етнольогічних та мовних явищ, які попадають під руки збирачеві і можуть мати немале значіне для всякого будущего дослідника.

Та обік того *par excellence* національного елементу приповідок, що вводить нас у духа мови, в психологію народу, показує *in flagrante* процес творення місцевої та історичної традиції, вірувань, поведінок, жартів та уципливих вигадок, не треба забувати про те, що самі форми життя, вірувань і традиції народу – результат довговікового історичного розвитку і що в тім розвитку велику роль грали посторонні, чужонародні культурні та політичні впливи. Отсей інтернаціональний елемент грає визначну роль також і в формованні та всьому континенті приповідок. Зазначити його, вказати хоч приблизно його розмір, тобто вказати в нашій приповідковій скарбі процент елементів чи то занесених до нас із чужих жерел, чи взагалі спільних нашому народові з іншими, се була також важна і не легка задача, яку я поклав собі при обробленні своєї збірки приповідок. Розуміється, вичерпати в тій цілі всю величезну приповідкову літературу ріжних народів було понад мої сили й засоби; я обмежив тут свою задачу остілько, що перевів найстаранніше порівнанє наших приповідок з польськими (збірки Адальберга та Бжозовського), словацькими (Зату-рецького), чеськими (Челяковського), білоруськими (Носовича), староруськими (Сімоні); далеко менше використано російську збірку Даля, литовську Шляйхера, сербо-лужицьку Муки; та головним і найбогатшим жерелом порівнань служила п'ятитомова збірка Вандера, де обік німецьких надруковано масу аналогічних приповідок французьких, італійських, шведських, данських, чеських, польських, хорватських та мадярських у оригіналах, російських та орієнтальних у перек-

ладах. Я тільки виємково подавав чужі тексти, а зрешт на бібліографічних вказівках дотичних паралель. Та що при тім мусів для ошадї місця вживати скорочень, то подаю тут усю вжиту в поясненнях літературу як поясненє тих скорочень:

Adalb. – Księga przysłów, przyrpowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich, zebrał i opracował Samuel Adalberg. Warszawa 1889-1894.

Ант. Драг. – Историческія пѣсни Малорусскаго народа, съ объясненіями Вл. Антоновича і М. Драгоманова, Кієвъ 1874, 1875 (2 томи).

Bartoš – Moravský Lid. Františka Bartoše sebrané rozpravy z oboru moravské lidovědy. V Telči 1892.

Beb. – Heinrich Bebels. Proverbia germanica, bearbeitet von W. K. D. Suringar. Leiden 1879.

Brzoz. – Przysłowia polskie, zebrał Franciszek Korab Brzozowski. Kraków 1896.

Wahl I. – Das Sprichwort der hebräisch-aramäischen Literatur mit besonderer Berücksichtigung des Sprichwortes der neueren Umgangssprachen. Ein Beitrag zur vergleichenden Parömiologie von Dr. M. C. Wahl. Erstes Buch. Zur Entwicklungstheorie des sprichwörtlichen Materials. Leipzig 1781.

Wahl II. – Das Sprichwort der neueren Sprachen. Ein vergleichend phraseologischer Beitrag zur deutschen Literatur von Dr. M. C. Wahl. Erfurt 1877.

Wand. – Deutsches Sprichwörter-Lexikon. Ein Hausschatz für das deutsche Volk, herausgegeben von Karl Friedrich Wilhelm Wander. Leipzig 1867-1880, перше виданє 5 томів; друге вид. було докладним повторенєм першого (Titelausgabe).

Wacl. z Ol. – Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego, z muzyką instrumentową przez Karola Lipińskiego, zebrał i wydał Waclaw z Oleska. We Lwowie 1833.

Wisła – Wisła, miesięcznik geograficzno-etnograficzny. Warszawa від 1887. (Цитат на стор. 447 недокладний, мав бути VI, 263 і д.)

Wlisl. – Märchen und Sagen der Bukowinaer und Siebenbürger Armenier. Aus eigenen und fremden Sammlungen übersetzt von Dr. Heinrich von Wlislöcki. Hamburg 1891.

Wojc. – O przysłowiaeh historycznych i rolniczych ludu w Polsce i na Rusi, przez K. Wl. Wojcickiego. Warszawa 1885 (В книзі Złota przędza poetów i prozaików polskich, t. II. стор. 639-652).

Wurzb. – Die Sprichwörter der Polen, historisch erläutert, mit Hinblick auf die eigenthümlichsten der Lithauer, Ruthenen, Serben und Slovenen und verglichen mit ähnlichen anderer Nationen, mit beigefügten Originalen. Ein Beitrag zur Kenntniss slavischer Culturzustände von Dr. Constant Wurzbach, 2. Ausg. Wien 1852.

Haller – Altspanische Sprichwörter und sprichwörtli aus den Zeiten vor Cervantes... Von Dr. Joseph Haller. zweyer theil. Regensburg 1873.

Hempel – Lateinischer Sentenzen – und Sprichwörter – Schatz, Gesammelt von Dr. Hermann Hempel. Bremen 1872.

Гильф. – Старинный сборник сербскихъ пословиць, изд. А. Гильфердингъ. Записки Имп. Русскаго Географическаго общества по отдѣленію этнографіи, т. II. С. Петербургъ 1869, стор. 117-224.

Голов. Пѣсни – Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, собранныя Я. Головацким. Москва 1878, 3 части в 4 томах.

Giusti – Raccolta dei proverbi Toscani con illustrazioni, cavata dai manoscritti di Giuseppe Giusti. Firenze 1853.

Grimm. DM. – Deutsche Mythologie von Jakob Grimm.

Груш. Іст. – Михайло Грушевський, Історія України-Руси, том. I. Виданне друге. Львів 1904.

Даль – Пословицы русскаго народа, сборникъ... Владимира Даля, изд. 2. два тома. С. Петерб. Москва 1879.

Дик. – М. Л. Дикаревъ, Воронежскій этнографическій сборникъ. Воронежъ 1891.

Драгом. Розв. – Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню словесність і письменство (Збірник фільолог. секції Наук. Тов. ім. Шевченка, т. II і III). Львів 1899, 1900.

Етн. Зб. – Етнографічний Збірник, видає Етнографічна Комісія Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові, томи I-XV.

Етнол. мат. – Матеріяли до українсько-руської етнології, видане Етногр. Комісією за редакцією Хв. Вовка. т. I-VI.

Ефим. Малор. зак. – Сборникъ малороссійскихъ заклинаній, составилъ П. Ефименко. Москва 1874.

Желех. – Малоруско-німецкий словарь, уложил Евгений Желеховский. Львів 1886, 2 томи.

Záturecký. – Slovenská přísloví, pořekadla a úsloví, sepsal Adolf Petr Záturecký. V Praze 1897.

Lud – Lud, organ Tow. ludoznawczego, pod red. prof. A. Kaliny. Lwów, виходить від р. 1895.

Кнар. – Thesaurus polono-latino-graecus Gregorii Cnapii, t. III., continens Adagia polonica selecta. Varsaviae 1632.

Cnyrim – Sprichwörter... bei provanzalischen Lyrikern von Eugen Cnyrim. Marburg 1887.

Kolb. III. – Lud, jego zwyczaj, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce. Serja III. Kujawy. Warszawa 1867.

Ком. – Нова збірка народних малоруських прик-
івь, помовокъ, загадокъ и замовлянь. Впорядкувавъ м. комаровъ.
Одесса 1890.

Krumb. – Sitzungsberichte der königl. bayer. Akademie der Wissen-
schaften. Philosophisch-philologische Classe, Sitzung vom 8 Juli 1893.
Prof. K. Krumbacher, Mittelgriechische Sprichwörter. München 1893.

Leutsch – Corpus paroemiographorum graecorum, edidit Dr. Ernestus
Ludov. a Leutsch. t. II. Gottingae 1851.

Libl. – Česká přísloví a pořekadla. Sebral a sestavil Jan Slavibor
Liblinský. W Praze 1848.

Linde – Słownik języka polskiego przez M. Samuela Bogumiła Linde.
Wyd. drugie, Lwów 1859.

Muka – Príslova a příslovné hrónička a wuslova Hornjolužickich
Serbow. Zběrał a zhmadžil Jan Radyserb Wejla. Dorjadował a wudał Dr.
Ernst Muka. Budysin 1902.

Нос. – Сборникъ бѣлорусскихъ пословицъ составленъ И. И. Но-
совичемъ (Записки Р. И. Геогр. Общества по отдѣлу. Этнографіи, т. I.
С. Петербургъ 1867), передрукований безъ зміни такожъ у Сборникѣ отдѣ-
ленія русск. яз. и словесн. И. Акад. Наукъ т. XII. С. Петербургъ 1874.

Oesterley, Wend. – Wendunmuth von Hans Wilhelm Kirchof.
Herausgegeben von Hermann Oesterly (Bibliothek des Litterarischen
Vereins in Stuttgart, томи 95-99). Tübingen 1869.

Osm. – Osmanische Sprichwörter, herausgegeben durch die k. k.
Orientalische Akademie in Wien. Wien 1865.

Павлик, Читальні – Про руські народні читальні в Галичині. Напи-
сав М. Палик, Львів 1886.

Пам'ятки – Пам'ятки українсько-руської мови і літератури, вид.
Археографічна Комісія Наук. тов. ім. Шевченка, томи I-III. Львів
1896, 1899, 1902.

Pazzaglia – Ingresso al Viridario proverbiale aperto a curiosi amatory
della vera moralità insegnata da proverbi antichi e moderni... di Giov.
Antonio Pazzaglia. Hannovera 1702.

Петруш. – Общерусскій дневникъ церковныхъ, народныхъ, семей-
ныхъ праздниковъ и хозяйственныхъ занятій, примѣтъ и гаданій, сос-
тавилъ А. С. Петрушевичъ. Львовъ 1866.

E. Rot. – Adagia, id est Proverbiorum, paroemiorum et parabolarum om-
nium, quae apud Graecos, Latinos, Hebraeos, Arabes etc. in usu fuerunt, col-
lection absolutissima... Des. Erasmi Rotterdami et aliorum. Francofurti 1670.

Roszk. O. – Obrzędy i pieśni weselne ludu ruskiego w Lolinie, zebrala
Olga Roszkiewicz. (Odbitka ze Zbioru wiadomości do antropologii
krajowej, t. XII).

Seybold – Viridarium, d. h. Der Lustgarten v
Sprichwörtern, von Joh. Georg Seybold. Nürnberg 1667.

Сим. – Старинные сборники русских пословиц, поговорок, загадок и проч. XVII-XIX столетий. Собралъ и приготовилъ въ печати Павелъ Симони. Вып. первый, I-II. С. Петербургъ 1899.

Simr. – Die deutschen Volksbücher, gesammelt von Karl Simrock, Bd. V. Deutsche Sprichwörter. Frankfurt a. M. 1846.

Сумцовъ, Разыск. – Проф. Н. Сумцовъ. Разысканія въ области анекдотической литературы. Анекдоты о глупцахъ. Харьковъ 1897.

Tendlau – Sprichwörter und Redensarten deutsch-jüdischer Vorzeit. Als Beitrag zur Volks-, Sprach- und Sprichwörterkunde. Aufgezeichnet aus dem Munde des Volkes und erläutert von Abraham Tendlau. Frankfurt a. M. 1860.

Tunniz. – Tunnizius, Die älteste niederdeutsche Sprichwörter-sammlung, herausgegeben... von Hoffmann von Fallersleben. Berlin 1870.

Franck. – Sprichwörter durch Sebastian Francken. Frankenfurt a. M. 1541.

Франко – Карпаторуське письменство. (Відбитка з Записок Наук. тов. ім. Шевченка) Львів 1901.

Frischb. – Preussische Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten, gesammelt von H. Frischbier. Königsberg 1861.

ZDMG. – Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Leipzig. Виходить від 1841 р.

Zingerle – Die deutschen Sprichwörter im Mittelalter, gesammelt von Ignaz von Zingerle. Wien 1864.

Cinc. – Przysłowia, przypowieści i t. p. ludu polskiego na Szląsku, zebrał Andrzej Cinciała. Kraków 1884.

Czap. – Księga przysłów, sentencyi i wyrazów łacińskich używanych przez pisarzów polskich, zebrał Leopold Czapiński. Warszawa 1892.

Čelak. – Mudrosloví národu Slovanského v příslovích... uspořádal Fr. L. Čelakovský. V Praze 1852.

Český Lid – zbornik věnovaný studiu lidu českého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Vydava Dr. Čeněk Zibrt. V Praze. Виходить від р. 1892.

Чуб. – Труды этнографическо-статистической экспедиции въ Западнорусскій край, снаряженной Имп. Р. Геогр. Обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. Матеріялы и изслѣдованія собранныя П. П. Чубинскимъ, т. I, II.

Schleicher – Litauische Märchen, Sprichwörter, Rätsel und Lieder. Gesammelt und übersetzt von August Schleicher. Weimar 1857.

Другий (подвійний) випуск отсього першого том спеціальною допомогою ц. і к. Міністерства просвіти, яке ще в початку 1903 р. признало Наук. тов. ім. Шевченка 1000 К. на видане збірки приповідок. На жаль, Товариство довідалося про се й одержало сю за-помогу наслідком проволоки, яка зайшла в галицькім намісництві, аж рік пізнійше і через се запізнилося також видане книжки.

Про видане роблене з такого сипкого матеріялу і ще до того з таким скомплікованим апаратом, а надто роблене чоловіком так перетяженим усякими іншими роботами як я, з більшим правом як про пісні можна повторити слова Драгоманова, що мусіли б хіба ангели і то коллегіяльно вести його редакцію і коректуру, щоб у ньому не було помилок. Що буде їх значне число і в моїй збірці, се певно. Деякі пропуски чи то самого матеріялу, чи порівняних бібліографічних вказівок будуть подані в доповненнях, що появляться аж накінці цілости.

Кінчачи отсю передмову вважаю своїм милим обов'язком зложити сердечну подяку голові Наук. тов. ім. Шевченка проф. М. Грушевському, який своїми порадами і вказівками був мені помічний при укладаню пляну виданя, а також ласкаво читав коректуру перших 200 сторін сього тома і дуже часто робив свої цінні уваги. Так само ще раз уклінно дякую всім, хто чи то помічу чи порадою допоміг мені в отсій нелегкій праці.

Львів д. 20 лютого 1905.

Др. Іван Франко

2. Не відає Тересі о тім антересі. (Берез.)

Не знаю про се діло, не розуміюся на тім.

3. Ніхто не відає, як бідний обідає. (Колом.) ...як хто... (Льк.)

Знач. ніхто не розуміє положення бідного або загалом іншого чоловіка, не відчуває його горя так, як він сам. Пор. Нос. 457: Хто в^ѣдає, якъ хто об^ѣдає?

4. Хто відає, той сі довідає. (Наг.)

Відати тут у значіно: розпитувати, шукати вісти.

Відбиркатися. 1. Відбиркала сі наша дівонька. (Наг.)

Відбиркатися говорять властиво про вівцю, коли спаруєся з бараном. Жартують із дівки, що перед шлюбом зайшла в тяж.

Відбити. 1. Відбив-єм сі від доброї дороги. (Наг.)

Зійшов нінащо, опустився морально.

2. Відбив му охоту. (Кол.)

Знеохотив його, первісно: відстрашив бійкою.

3. Відбив му печінки. (Дрог.) ...клебені. (Наг.)

Знач. побив так тяжко, що у нього болить у нутрі, позбивав шкіру з тіла.

4. Відбивсі від хати, як вівцьи від череди. (Наг.)

Про непорядного чоловіка, бурлаку, що не пильнує своєї хати, своєї сім'ї.

5. Відоб'єш собі то на нім. (Наг.)

Знач. відбереш, винадгородиш собі свою страту.

6. Гет сі відбив від рук. (Наг.)

Про непослушного хлопця, що відвик від роботи, блукає кудись і не пильнує діла.

7. На відбиване пішло. (Збор.)

Знач. почали робити один одному наперекір.

8. Ще ми сі відбиває вчорашне. (Наг.)

Знач. відригаєся, образово – споминаєся дуже живо, болить, коли мова про побої.

9. Що ти міні відбиваєш купцьи? (Дрог.)

Знач. відмовляєш або перетягаєш до себе.

Відбігатися. 1. Відбігала сі, як корова. (Наг.)

Згідно говорять про дівку, що заходить собі з парубками. Корова відбігалася або відлітилася – її водили до бугая.

Відбігти. 1. Відбіг, як злодій краденої річи. (Наг.)

Про чоловіка, що покинув розпочате діло, злякавшись труднощій.

2. Не далеко відбіг еден від другого. (Наг.)

Знач. не велика між ними різниця, один такий добрий (resp. ледачий), як і другий.

3. Свого відбіг, чужого не ззімав. (Наг.)

Своє покинув, щоб ловити чуже.

4. Ци тебе відбіг до решти твій дурний розум? (Снят.)

Знач. чи ти одурів, стратив розум до решти?

- Відбуркнути.** 1. Відбуркнув як пес із буди. (Наг.)

Мовлять про нечемну відповідь.

2. Відбуркує черево на голий борщ. (Наг.)

Образово, зам. від борщу бурчить у череві.

- Відбути.** 1. Відбув єм свою панщину. (Наг.)

Сповнив якийсь неприємний обов'язок, зробив важку а безплатну роботу.

2. Відбув тьижку покуту. (Наг.)

Знач. відпокутував, зазнав багато біди.

3. Відбуло води на пів берегів. (Наг.)

Знач. повинь уменшилася до половини, але також переносно про богача, що стратив половину свого богацтва.

4. Відбуло му сала. (Наг.)

Знач. уменшилося його добра, достатку; переносно: його обставини змінилися на гірше.

5. Що не відбудеш руками, то відбудеш плечима. (Кол.)

Себто, чого не відробиш, те з тебе зідруть або відіб'ють. Мова про панщину.

- Відбуток.** 1. Кому на відбуток, а міні на прибуток. (Наг.)

Коли хтось знайшов таке, що інший загубив, або коли кому щось вода принесла.

- Відвага.** 1. Без відваги вс–ти сі в розвагу. (Наг.) ...й розвага пса варта. (Льв.)

Чоловік, що занадто розважає, а не має відваги до діла, робиться трусливим.

2. Без відваги й зиску нема. (Бор.)

Відвага тут у значіноу різіка. Пор. німецьке: Muth gewinnt Gut, Wand. III (Muth 799).

3. Без відваги чоловік за онучу не варт. (Наг.) ...вояк за шуфцу... (Голоб.)

Мабуть вислід військової цивілізації, як показує голубутівський варіант, трохи чи не первісний. Пор. Wand. IV, 800 (Muth 121): Wenn der Muth weg ist, taugt der Mann nichts.

4. Без відваги зазнаєш зневаги. (Маг.)

Хто не сміє оборонити себе, того всякий зневажить.

5. Без відваги нема поваги. (Кол.)

Повага чоловіка в тім і лежить, щоб ніхто не смів зневажити його.

6. Більше відваги ніж розуму. (Кол.)

Про глуповатого а смілого, що не розваживши діла йде наосліп у небезпеку. Німець кпить із такого, у кого "Mehr Muth, als Gut" (Simrock, 7207).

7. Де відвага, там і щастє. (Ільк.)

Смілому, рішучому звичайно щаститься. Пор. лат. Audaces fortuna juvat (Czap. 46); Wand. III, 802 (Muthiger 3); Adalb. Odwaga 6.

8. До відваги треба розваги. (Кол.)

Треба бути смілим, та при тім обережним, оглядним. Пор. Adalb. Odwaga 1; нім. Der Muth soll nicht ausgehen ohne seinen Bruder Verstand, Wand. III, 798 (Muth 11).

9. Здобув сі на відвагу. (Наг.)

Говорять про несмілого, що нарешті таки зважився на якесь діло.

10. Зібрало му сі на відвагу. (Наг.)

Жартують із трусливого, що нахваляється зробити щось небезпечне.

11. Коби до тої відваги та ще троха розваги. (Цен.)

Жартують із смілого а нерозважного запалька.

12. Набрал до нього відваги. (Наг.)

Осмівився виступити проти чоловіка шановного або відомого своєю силою.

13. То відваги треба не малої. (Наг.)

Сіє, щоб се зробити. Говорять подивляючи якийсь незвичайно смілий учинок.

Відважитися. 1. Відважив бис сі, коли бо не сьмієш. (Наг.)

Наруга над марними погрозами несмілого, нерішучого чоловіка.

2. Відважив сі на або-або. (Наг.)

Сєбто на велику небезпеку, на таке, що або жити, або згинути.